

Mendi, baso eta natur eremuen inguruko hausnarketak Zuzenbidetik

Eneko Etxeberria Bereziartua

Aurkibidea

I. SARRERA. II. NATURAREN INGURUKO HAINBAT IKUSPUNTU. III. AMAZONAS EFEKTUA. IV. NOLATAN EGON DAITEKE NATURA ESKU PRIBATUETAN? V. MENDI ETA BASOAK GIZA-ESKUBIDEAK AL DIRA? VI. MENDI ETA BASO DENAK AL DIRA GIZA-ESKUBIDE? VII. JABETZAZ GAIN KUDEAKETA PUBLIKOA EDO PRIBATUA IZAN BEHAR DU? VIII. BERTAKO IKUSPUNTU BAT. VIII.- HAINBAT ONDORIO. IX. BIBLIOGRAFIA.

I. SARRERA

Mendien eta basoen kudeaketa ikuspuntu askotatik begiratu daitekeen gaia da. Eta edozein kudeaketa bezala arazoz jositako eremua da, Udako Euskal Unibertsitateak (UEU) antolatutako udako ikastaroan ikusi ahal izan dugunez, gehienak natura edo berdearen kudeaketa deitzen zaionari lotuta daude, ondorioz, gaur egunean, mahai gainean ditugun arazo eta ikuspegi ezberdinen inguruko hausnarketa idatzia egiteko ezinbestekoa da.

Naturaren inguruko hainbat ikuspegi nabari dira, adibidez, azken hilabeteetan nabarmena da Aralarko pisten afera deritzonaren inguruan sortu den eztabaida bizia eta, denboran gertuago, basoetako pinu askok duten gaitz eza-gunak sortzen ari den ondorioak astindutako eztabaida publikoa. Baina, ikus dezakegun moduan, azken hilabeteetako eztabaidak besterik ez dira horiek, hementean infraestruturaren handiek sortutako polemikak edota basoen inguruko politiken inguruko ikuspuntu ezberdinen arteko talka ohitura bihurtu dira gure herrian. Iritzi ezberdinak orriak betetzen dituzte eta eztabaidak ez du etenik. Eta eztabaidetan, modu publikoan, planteatzen diren posizioak ezinezkoa dira ezkontzea.

Jakina denez naturaren elementu hauen inguruko hainbat begirada egin ditzakegu, horrelaxe ikusi ahal izan genuen 2018ko ekainaren 26an, Iruñean, ospatu ziren «Jabetza berdearen titular nor?» ikastaro interesgarrian, gainera be-

girada ia guztiak osagarriak dira. Guri dagokigunean, jardunaldietan naturaren ikuspegi aurrerakoia defendatu genuen, zuzenbidea eta giza eskubideen ildotik, eta baliabide naturalaren inguruko kultura berri baten aurre pausuak eman beharra aldarrikatu.

Edonola ere, gure ustetan gaiak ezinbesteko garrantzia du eta askotan konaturatzen ez bagara ere, mundu mailan kezka gehien planteatzen duen gaietako baten aurrean gara. Nahiz eta ikastaroaren izenburuan naturaren titularitatearen inguruko galdera egiten den, ezin dugu inolaz ere ahaztu, aukeratzen dugun titularitate mota bakoitzak ondorioak oso ezberdinak dakartzala. Eta ondorio bakoitza ez da maila teoriko batean geratzen. Izan ere, mota bateko edo besteko kudeaketari zuzenean eragiten dio eta, ondorioz, naturari fisikoki edo errealtatean.

Horrela, berdea edo natura deritzogun horren titularitate pribatua izan behar badu eta gizakiak merkataritzan erabiltzen duen beste edozein ondasun gisakoa bada, ez dago zalantzarik natura beraren gainean jabetza pribatua eta bere irizpideak eransten ari garela. Aldiz, gure posizioa titularitate pribatua alde batera uztea bada, beste mota batetako titulartasuna onartuaz, neurri batean, onartzen ari gara, badirela hainbat naturaren elementu ezinezkoak direnak irizpide pribatuen arabera erabili. Gehiago esango genuke, naturaren elementu batzuek ez dutela onartzen gizakiak zuzenbidearen bidez asmatu dituen kategoria juridikoak, ez da posible zeruak jabea izatea, itsasoak, urak...

Eta zentzu horretan, natura da, gaur egun, gizakiak eta gure gizarteak duen kezka nagusia. Urtero nabarmentzen ari gara gure munduaren tenperatura goraka doala, plastikoek itsasoa hartzen ari direla, arnasten dugun airea kutsatua dagoela, munduko baliabideak agortzen ari direla... eta mundu mailan galdetu bageneuke hau litzateke, zalantzarik gabe, gure munduaren kezka handienetako bat. Horregatik, gai honi nola heltzen zaion etorkizuneko gizarterako oso garrantzitsua da. Berdearen titularitateaz haratago joanda, berdearen kudeaketa agertzen zaiguelako ekuazioan. Ez baitugu ahaztu behar, gaurko gizarte globalizatuaren arazo handienetako bat horixe dela, arazoa antzemateko gaitasuna azkarra da teknologia eta informazioari esker, baino arazo horien inguruan erabakiak hartzeko ez dago bitarteko eta tresnarik.

Horregatik, hurrengo lerroetan, naturaren kudeaketan, konkretuki mendi eta basoen kudeaketan, sortzen diren arazo nagusiez hausnarketa batzuek egiten saiatuko gara.

II. NATURAREN INGURUKO HAINBAT IKUSPUNTU.

Gizakiak adina ikuspegi edo iritzi izaten omen dira edozein arazoren gainean eta kasu honetan, zalantzarik gabe, horrela da. Horrela, badira ikuspuntu

batzuek, orokorrean esanda, naturaren inguruko arazoen gaineko eztabaidan gaur egungo eta, batez ere, etorkizuneko gizakiak zenbateraino bere etorkizuna jokoan duen konturatze ez diren posizioak ere. Baina, gure ustetan, gutxiene-koak dira. Uste dugu, badirela gizateria osoan amankomunean dauden ikuspegiak adostuak arazo konkretu batzuen inguruan. Zalantzarik gabe, gerraren kontrako mugimenduak aldeko iritzi handia dute (historian zehar ikusitakoak ikusi ondoren eta hala ere indarkeriak etenik ez badu ere), mundu mailako gosearen drama etengabea izan daiteke hurrena, gaixotasunen aurkakoa bestea eta azkena naturarekin du lotura, hain justu, gizakiak naturarekin lortu nahi den oreka dela esango genuke. Edo beste modu batera esanda, gizakiak naturarekin duen desorekarekin amaitzea.

Arazo ugari ditu gizakiak baina, gure ustetan, mundu mailan planteatzen diren arazo globalak ildo horietatik datoz. Eta, aurretik esan dugun moduan, arazoak antzematen ditugu baino irtenbideak bilatzeko tresnarik ez dugu. Hau da, ez dago inolako erakunde globalik erabaki globalak hartzeko. Ez dugu inolako prozedura globalik planteamenduak egiteko edo alternatibak mahai gaineratzeko. Horregatik, zintzoki, Zuzenbideak erronka eta lan ikaragarri bat du aurrean. Gaitasuna izan behar baitu gizakien arazoei soluzioak emateko era ordenatu eta egoki batean eta, behar izanez gero, erabakiak indarrez hartuaz. Neurri batean, norbanakoekin egiten duen bezala baino arazo globalekin eta, gaur egun, defendatzea ezinezkoa diren estatu bakarraren interesak gaindituz.

Horrela, gure gaira itzuliaz, naturaren gainean irtenbideak emateko oinarritzkoa da Zuzenbidetik egiten diogun azterketa. Eta horregatik da ezinbestekoa orain dugun hausnarketa. Naturaren gainean, ikuspegi juridikotik begiratuta, lehen agertzen zaigun eztabaida titulartasun juridikoarena delako eta ditugun aukera legalak, printzipioz, bi izanik: titulartasun pribatua edo publikoa. Edozein dela bi planteamenduak askoz korapilotsuagoak dira. Ez baita egia bi muturren argazkia estatikoa eta guztizkoa dela esatea. Hau da, ez da egia, naturaren jabego pribatua defendatzen dutenek, neurri berdinean bere kudeaketarako irizpide bakarra pribatua¹ edo norberaren interesen arabera dela defendatzen dutela. Eta, aldiz, ez da egia publikotasunetik beti naturaren defentsa trinko eta hutsa defendatzen dela.

Baina, hain justu, gai horretan lantzea dagokigu, hau da, naturaren titular- tasunak planteatzen dituen posizioen argazkia egitea dagokigu. Eta esan dezakegu, batzuek, mendi eta basoez aritzean denon eskubideei buruz ari direla. Hau

---

¹ Hala ere ez dezagun ahantzi ez direla urte asko pasa gizakiak beste gizakiak esklabu gisa kontsidera zituen. ROUSSEAU, J.J., *Discurso sobre el origen de la desigualdad entre los hombres*, Delta, 2013.

da, gizaki bakoitzak baduela, gizaki hutsa izateagatik, eskubide bat naturaren gainean, edo naturarekin erlazionatuta, eta eskubidea kontsideratzen dutenez, naturaren kudeaketak guztion eskubideak bermatzeko modukoa izan behar da. Neurri horretan, natura ez da norbait zehatzerena, denena da eta guztiok daukagu mantentzeko eta zaintzeko obligazioa, gizakiaren etorkizuna bera baita-go jokoan. Beste ikuspuntuak, aldiz, eremu pribatuan gaudela defendatzen dute eta, ondorioz, naturaren gainean kudeaketa pribatua izan behar dela defendatzen dute, bakoitzaren interes pribatuaren arabera erabakitzen dena.

Bi posizio antagoniko horien artean kokatzen saiatzen da tresna bat ere badugu. Gutxienez, teorian, politika publikoa izango litzateke, eremu pribatuan gaudela aitortuz baina etengabe irizpide publikoak edo, hobeto esanda, muga publikoak ezarriaz eremu berezi horietako kudeaketan. Hain zuzen, planteamendua hain ezaguna den kolaborazio pribatu-publikoaren irizpideen inguruan kokatzen da. Horrela, mendi eta basoengan aitortza egiten da, lur-jabe pribatuek bere lurrak ustiatzeko aukera ematen zaie baino, paraleloan, muga publikoen eragina sakona da. Bide horretan, adibidez, mendi eta basoetatik igarotzeko edo nor duen eskubidea orokorrean ahalbidetu da edo eremu hauetan landatu behar diren espeziek ere zehazte du politika publikoak, arlo honen gainean ezarritako araudien bitartez.

Gainera, erakundeetatik hainbat egitasmo abiatu dira naturaren publikotasuna bermatzeko. Horrela, azpimarratzekoa da esku publikoetan dagoen mendi kopurua edota natura parke izendatuko eremuak. Azkenik, naturaren inguruko arloa, hirigintza arauak gero eta gehiago mugatzen dute eta herrietako arau urbanistikoak, beste hainbat erakunde sektorialen eraginez, etxe edo urbanizazioak eraikitzeko gaitasuna kendu diote lur-jabe pribatu horiei. Hau da, eraikitzeko, jabetza pribatua izateaz gain, ezinbestekoa da erakunde publikoen lizentzia bat izatea. Baina, erakundeetatik ere konpentsazio gisa laguntzak bideratzen dira lur-jabe horiei, neurri batean, beren eskubide pribatuan jasaten dituzten mugak konpentsatzeko.

Zentzu horretan, askotan ikusten ditugu kudeatzaile pribatuen aldeko aldarrikapenak eta egiten duten lanaren aldeko aitormenak. Aitormen hauek ulertzeko modu asko daude, seguruenez, aurretik esandako moduan, beti izan du gizakiak naturarekin gehiago lotu nahia. Kurioso da, naturak gizakiak bere gizaki izaerarekin lotzen baitu. Naturara bueltatu beharra eta lotura sakonagoa izatea filosofian² landutako gaia da eta ezin dugu inoiz ahaztu gizakia Afrikako basoetatik datorrela. Agian horrelako zerbait izan dezakegu tximino garatuak besterik ez garenok, Edengo parke zoragarriaren zorientasuna bilatuko dugunaren nahi

---

² ROUSSEAU, J.J., *Emilio o de la educación*, Alianza, 2011.

sakona. Baina, agian badira beste elementu batzuek ere, naturari lotuta irudikatu zuten bere gizartea erromatarrek, seguruenez gure gaurko gizarte ereduari ekarpen handiena egin dion zibilizazioa. Horrela, lurra lantzen zuten herritarrak ziren Erromako hiritar prototipoa³.

Eta aberri modernoak, nazioak, ere irizpide horiekin eraiki zituzten, naturarekin konexioa zutenak ziren aberrien baloreak jasotzen zituztenak, eredu izan behar ziren herritarrak. Horrela, naturaren erlazioan sinpletasuna, zintzotasuna, garbitasuna eta balore nobleak aurkitzeko begirada egin zuten garai batetako indar intelektualek. Hain justu, eremu horietan aurkitu ziren aberrien identitateak eta oraindik ere identitateak ikuspegi horiekin aldarrikatzen dira. Nahiz eta, gaur egungo, gizarteak ezer gutxi daukan amestutako errealitate horrekin. Baina, Far West⁴ generoko filmak ikusi besterik ez dugu edo gertuago begiratuta gurean Nikolas Ormaetxea Pellejerok, *Orixek* ezinez ezagunagoa, jaso zuen mandatu literarioa. Ezaguna baita Jose Ariztimuño Olasok, *Aitzol*, euskaldunen inguruko euskal poema erraldoi bat idazteko eskatu ziola. Eta jasotako mandatura betetzeko, *Orixek* euskaldunak poema idatzi zuen. XX. mendean idatzitako poema dugu eta, irakurri dezakegunez, nekazaritzan oinarritzen du euskaldunon identitatea. Euskal aberriaren zuntza, hain justu eremu horietan kokatzen du idazleak. Beste aberriek egin zuten moduan. Horrela, ezagunak dira bertsoak:

«Urrena, agotan dute nekazariena,
—ezin obeki ipini “nekazari” izena,
au baita neke geien egiten duena;
alaare esker-gaizto ta guzien azkena—»⁵.

Edonola ere, nekazaritza munduak, naturarekin gertutasunari eutsi diolako, badu guztiena dena, hau da, guztion natura dena, zaintza eta mantentzeko lanaren aitortzaren nahia. Horrela, naturaren babesa nekazaritzan kokatzen da eta, aldiz, puskaketa hirietan eta porlanean. Seguraski, nekazaritzak horrela egiten duelako eta ez delako inola ere aitortua bere ekarpena. Badago arlo honetaz ere hitz egin beharra eta nekazaritzaren ikuspuntuan sakondu beharra.

Hala ere, gure gaiari helduaz, eremu pribatuko logikatik abiatzen dira planteatzen diren politika publikoak, eremu guztiz berezian gabiltzala kontuan

³ Ezagunak dira arlo honetan nekazaritzaren aldeko liburu ugari, bat aipatzeko ikus CATON, M.P., *De agri cultura*, Tecnos, 2009. Bertan Erromako hiritar zintzoaren hezkuntza lantzen da, bere balore pertsonal eta sozialak.

⁴ Modu arin batean esateko, gizakia gune industrial eta hiritar batetik atera eta naturarekin bilatzen da. Alor honetan eta beste askotan, Hollywood-ek askotan landu du naturara itzultzearen bidaia mistikoa.

⁵ Euskaldunok liburuan Artoaren Nekea deritzon bertsoaren amaiera da. ORMAETXEA PELLEJERO, N., *Euskaldunak*, La Gran Enciclopedia Vasca, 1980.

harturik bada ere. Soilik horrela uler daitezke espezie batzuek edo besteak landatzeagatik ematen diren diru-laguntzak, nekazaritza edo abeltzaintza kudeaketa errazten duten bideen inguruko irizpideak edo eremu hauetan, zailtasunez baina hala ere, etxebizitzak egiteko lizentziak... Eta neurri batean talka ezin bestekoa da. Zaila baita jabego pribatuak naturaren inguruko dituen irizpideak beste irizpide kolektibo batzuekin ezkontzea. Agian garai batean horrela suertatu zen. Baina, gizartearen aldaketak nabarmenak dira azken urteotan, inork gutxi ulertzen du jabego pribatuaren irizpideak soilik izan daitezkeela mendien kudeaketan.

Dena okertzeko, gai honetan eztabaida eta arazoak ez dira zuzenki eta zintzoki mahai gaineratzen. Eta, ondorioz, bai politika publikoak eta bai jabe pribatuen posizioek argia eta adostasunak sortu beharrean, nahasmena handia sortu dute. Hala ere, aipatu behar dugu, posizio guztiek natura mantendu eta babestearen ildoaren inguruan irizpide amankomuneko eraikitzeke pausu handiak eman dituztela. Horrela, lur-jabe pribatuek ere beren lana erreklamatzeko dute eta aitormena eskatu, beren onurarako, baino lan publiko bat egiten dutela azpimarratuz, hau da, erakundeei edo gizarte osoari dagokien lan bat egiten dutela beren ustiapenekin, hain zuzen, natura babestuz.

III. AMAZONAS EFEKTUA

Amazonaseko oihana munduak duen arnas-gune handienetako da⁶. Baso zoragarria eta magikoa da eta bertan milaka urteetan hainbat kultura garatu dira⁷. Nahiz eta urruti egon, Amazonas munduaren birika dela esan genezake. Eta, guztiok gurea kontsideratzen dugu. Horrela, film ederrak ikusi ditugu Amazonaseko basoen eta bertako kultura aberatsen inguruan eta denok ikaratu gara basoak suntsitzea nahi dituzten bihotz gabeko merkatu konpainiak zuhaitzak kendu eta landa lurak bihurtzen dituztenean.

Irudi horiek ikustean, bihotzak buelta bat ematen die milaka kilometroetara bizi diren lagun askori. Gehien bat, industriari dagokionean garatuen dauden gizarteetako hiritarrei. Kuriosoa da, bere garaian, adibidez, Europan, baso guztiak suntsitu ondoren industria propioa garatzeko⁸. Eta, orain, industria ga-

---

⁶ PINILLA, N., El Amazonas en el camino de la sostenibilidad. *Turismo y Sociedad*. 2 (2003), 109-116 or.

⁷ Ikus gaian sakontzeko PEREIRA DE LIMA, R.A., La selva amazónica como problema geográfico, *Documents d'anàlisi geogràfica*, 38 (2001), 99-108 or.

⁸ Badira Amazonian ere naturarekin errespetuz gehiagorekin abian jarri daitezkezen alternativa ekonomikoak. MEIRELES DE SOUSA, J.M.B., *Economía y desarrollo del modelo de explotación forestal en la región amazónica: una propuesta alternativa*, Tesi doktoral, Extremadurako Unibertsitatea, 2003.

ratzea nahi duten herrialdeetako basoak bere gisa sentitzen dute lehen mundua diogunean bizi diren herritarren erreakzioa. Hango basoak propiotzat sentitu baino hango herritarrek bizi-kalitate hobea izateko ezer egiteko prest ez dagoen gizarte baten argazkia da, baina, hori beste kontu bat da.

Amazonaseko basoak desagertzen ikustean zientzialari guztiak inguru-giroaren izan ditzakeen eraginez eta dakarren suntsipenaren kezka adierazten ari dira⁹. Gaur egun, gure luraren berotze efektuaren arrazoiak ere¹⁰, neurri batean behintzat, Amazonasen gertatzen ari denarekin zuzenean lotuta aurki ditzakegu¹¹. Eta, seguruenez, etorkizunean, herritarren kezka sakonenak inguru-giro arazoak sorrarazten dutenez, gai honen inguruko ideologiak ere neurri batean nagusituko direlakoan gaude.

Horregatik, makina erraldoiak ikusten ditugunean zuhaitzak mozten¹², zerbait mugitzen da gure barruan eta baso horiek mundu guztiarena direla aldarrikatzen dugu¹³. Ez du inork zuhaitz horiek mozteko eskubidea. Eta mundua izoztuta geratzen da, kezkatu, urduritu, egoera horri ez bazaio irtenbide bat ematen¹⁴.

Baina, nola liteke Amazonas oihana guztiena dela aldarrikatzea?¹⁵ Nola da posible hori publiko eta pribatuaren logikaren barnean. Amazonaseko basoak pribatuak badira, ustiapenerako ezartzen diren baldintza publikoak errespetatu ondoren, lur-jabe pribatuak beren irizpideen arabera erabili ahalko dituzte eta besteok, jabe pribatuak ez garenok, ezin dugu begiratzeaz gain ezer egin.

Zentzu horretan, Amazonaseko oihanek irudi erraldoi hori ematen badigute, Europako edozein herritan aurkitu dezakegun baserri batean, modu txikiagoan, sortzen diren antzeko gatazken inguruan erabakiak hartzeko, zergatik izan behar ditugu kontuan pribatuak ez diren beste irizpide batzuek?

---

⁹ Ikus gaiari sakontzeko ondoko txostena: https://www.cepal.org/sites/default/files/news/files/amazonia_posible_y_sostenible.pdf

¹⁰ GARCÍA PARET, C., Amazonia y cambio climático: la industria ganadera es la principal responsable de la pérdida de selva amazónica, *El Ecologista*, 64 (2010), 38-40 or.

¹¹ Txosten honetan ikus dezakeguz duen eragina zuzena da. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kolumbien/07216.pdf>

¹² Ikus ondoko txostenean Amazonaseko basoek dituzten arriskuen iturburua. http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/wwf_living_amazon_report_2016_mid_res_spreads.pdf

¹³ ESTÉVEZ TRUJILLO, M., Suenan el capitalismo en el corazón de la selva, *Nómadas*, 45 (2016), 13-25 or.

¹⁴ CABEZAS, N., Un nuevo reto para la Administración: el reconocimiento de la selva del Amazonas como sujeto de protección por el juez de tutela, *Revista Digital de Derecho Administrativo*, 20 (2018), 465-483 or.

¹⁵ BETANCOURT VÉLEZ, R., La internacionalización del Amazonas y otras cuestiones coloniales: hacia la remitiación de la anarquía en las relaciones internacionales, *Revista Academia y Virtualidad*, 5 bol., 1 zenbakia, 108-122 or.

Tamaina kontua dela esango dute batzuek. Agian hori ere izango da. Baina, edonola ere, ez du zentzuzkoa ematen, urruti direnentzat politika batzuek aldarrikatzea eta, aldiz, bertakoentzako justu kontrakoak.

IV. NOLATAN EGON DAITEKE NATURA ESKU PRIBATUETAN?

Historiari erreparatu behar diogu galdera honi erantzuteko¹⁶. Asko eta sakon jardun dezakegu jabetza eskubideaz, jabetza kontzeptua berak jabe bat edukitzea aldarrikatzen duelako. Azken finean, gauzaren bat pertsona konkretu baten nahiaren azpian kokatzen du jabetzak. Baina, Zuzenbide ikuspuntutik, jabetza hau nola lortu daitekeen eta bere erabilpenaren mugen inguruan kokatzen da eztabaida. Posible al du norbaitek munduko jabetza guztia bere esku izatea? Galdera honen erantzuna ezezkoa da, norbait horrek beste munduko gizaki guztien bizitzeko eskubidearen aurka egingo bailuke.

Zaila izan da jabetzarekin gizakiak izan duen erlazioa¹⁷ eta ez da batere erraza ulertzeko¹⁸. Ezin baitugu ahaztu jabetza kontzeptua, gaur egun ulertzen dugun moduan, naturan ez dela existitzen. Baina, gizakiaren historian beti agertu da jabetza. Urte asko ez direla gizakiek gizakien gaineko jabetza aldarrikatzen zuten, esklabutza deitu zena. Neurri horretan inperio askoren oinarria izan zen esklabutza eta, gaur egun, ere esklabutza guztiz debekatuta behar lukeen mundu honetan, tamalez, aurkitu dezakegu. Neurri horretan, gizakiak beste gizaki bat bere interesen arabera erabiltzea irudikatu eta gauzatu badu, elementu eta gauzen inguruko jabetza neurririk gabe gauzatu du.

Edonola ere, ez dugu ahaztu behar mundu honetan gizakiaren historia, dituen beldurrei aurre eginez, segurtasuna bilatzearen historia bera dela. Orain milaka urte kobazulo bateko iluntasunean, goserik eta hotzez aurkitzen zen gizaki hark segurtasuna jabetzan eta natura menperatzean bilatu du, neurri batean. Ondorioz, segurtasuna ematen dion jabetza zati bat derrigorrezkoa du askatasunez bere bizimodua garatzeko.

Baina, hortik aurrera dator historiaren indarren talka. Izan ere, proiektu politiko batzuek bakarkako eskubideak ikusten dituzten gizaterian eta jabetza

---

¹⁶ IRIARTE GOÑI, I., Las tierras comunales en España (1800- 1995): pervivencia, cambio y adaptación, *Historia de la propiedad en España: bienes comunales, pasado y presente: II Encuentro interdisciplinar, Salamanca, 31 de mayo-3 de junio de 2000* (Salustiano de Dios de Dios, Javier Infante Miguel-Motta, Ricardo Robledo Hernández, Eugenia Torijano Pérez-ek koordinatua), 2002, 627-632 or.

¹⁷ Filosofo ugarik landu dute gaia, horien artean ezaguna da ENGELS, F., *El origen de la familia, la propiedad privada y el estado*, Alba Libros, 1999.

¹⁸ Irakurtzekoa kanibalismoarekin aurkitu daitekeen lotura harrigarria, ATTALI, J., *Historia de la propiedad*, Planeta, 1989.

pribatuan oinarritutako askatasun mugagabea defendatzen dute¹⁹. Eskubide kolektiboak existitzen badira, horiek banakako eskubideen gehiketa soilik dira. Aldiz, beste batzuek norbanakotik kolektiboaren interesean oinarritzen dira eta eskubide kolektiboak aldarrikatzen dituzte²⁰. Bakarkako interesa kolektiboaren²¹ mendean dago. Tartean, eskubide kolektiboak bakarkako eskubideekin ezkontzeko proiektuak daude²². Bide zaila da baina zentzuzkoena.

Edonola ere, gaur egun, jakina da jabetza pribatua giza-eskubide bat kontsideratzen dela²³ eta ordenamendu juridiko guztiek babesten dutela²⁴. Ordenamendu juridikoek mugak ere ezartzen dizkiote jabetzari baina muga horiek oso ahulak direla esatea motz geratzea dela esanenezake errealitateari begiratuaz²⁵. Hala ere, ez dezagun inoiz ahaztu gizakia baino aurrekoa dela natura, eta gu naturaren zati bat besterik ez garela.

Zentzu horretan, egia da gizakiak natura guztiz menperatu duela eta bere asmakizun artifiziala den zuzenbidea edo bizikidetzara arauak ezarri dituela arlo guztietan²⁶. Hizkuntza bera ere gizakiaren asmakizun kulturala da eta nazioak, mugak, arauak... dena gure buruetatik eratortzen den asmakizuna besterik ez da. Baina, bereziki ematen digu atentzioa lurraren, naturaren, mendiaren eta basoaren jabetza aldarrikatzen duen tximino garatuaren harropuzkeriak, jabetza bera gizakien irudimen hutsa besterik ez baita. Egia da, absurduaren inguruan asko

---

¹⁹ Liberalismo ekonomikoa deritzonaren oinarriak, asko sinplifikatuz, ondoko liburuan ikus ditzakegu, SMITH, A., *La riqueza de las naciones*, Alianza Editorial, 2011.

²⁰ Asko sinplifikatzea da baina azken hamarkadetan aldarrikapen hauen oinarriak MARX, K. eta ENGELS, F., *El manifiesto comunista*, Peninsula, 2019 eta MARX, K., *El capital*, Editors, 2017, aurkitu ditzakegu.

²¹ Kolektiboa baino gizateria osoaren azpian dagoela esatea agian egokiagoa da.

²² XX. gizaldiaren hasieran Frantziako hainbat politikari sozialistek bultzatutako bidea da banakako giza-eskubideak eta kolektiboak ezkontzearen inguruko proiektu politikoa eta hauen artean derrigor aipatu beharra daukagu Jean Jaurès ezaguna.

²³ Giza Eskubideen Deklarazioaren (1948) 17 artikuluan jasota dago, horrela dio «Pertsona orok du jabe izateko eskubidea, bakarka nahiz taldean» eta artikulua bereko bigarren atalean ondokoa esaten da: «Arrazoirik gabe, ez zaio inori bere jabegoa kenduko».

²⁴ Adibide gisa, Espainiako Konstituzioak bere 33 artikuluan honela dio: «1. Jabego pribatu eta oinorde eskubidea aitortzen da. 2. Eskubide hauen funtzio sozialak hauen edukia mugatuko du legeen arabera. 3. Inor ez da izango bere ondasun eta eskubideez gabetua baliagarritasun publikoa edo interes sozial justifikaturen bat ez bada medio dagokion kalteordaina eta legeek erabakitzen dutena-ren arabera».

²⁵ Adibide gisa, Oxfam erakundearen azterketaren emaitzak jasotzen zituen «Berria» egunkariak albiste batek 2016. urtean «Munduko aberastasunaren erdia biztanleen %1en esku dago» titularpean. Ikus: https://www.berria.eus/albisteak/118705/munduko_aberastasunaren_erdia_biztanleen_1en_esku_dago.htm

²⁶ Autoreak sakonki aztertzen ditu eskubideen sorrera, konkretuki, Giza-Eskubideen sorrera. L. HUNT. *La invención de los derechos humanos*, Tiempo de Memoria Tusquets, 2009, 35-149 or.

jardun dezakegula baina, aldi berean, ukaezina da gizakiaren gizarteen ardatz sakonena izan dela betidanik jabetza pribatua.

Dena dela, gure aurrekoa den eta milioika urte dituen naturarekin kontrastatzen ditugunean ikusten ditugu egiak. Horrela, jabetza pribatuaren garapenak eta neurri gabeko hazkundeak baditu mugak, lehen aipatu dugun Amazonaseko oihanen suntsiketa da adibide bat edo ingurumenaren suntsiketa bortitza.

Horrelako hausnarketak egiteko ez dugu behar logika juridiko handirik, alderantziz, juridikoa alde batera utzita aurkitzen diogu logika gauzei, baso eder bat begiratzen dugunean edo gure mendi zoragarriari ezin dugu ulertu inoren jabetza pribatua izan daitekeenik. Ezin dugu ulertu eta asko kostatzen zaigu irensteak. Oraindik ere gure geneen barnean daramagu naturarekin lotzen gaituen konexio hori. Aldiz, beste arlo batzuetan normaltzat hartu dugu naturaren baliabideen inguruko jabetza pribatua, begira bestela urre edo burdin meategiei edo petrolio putzuei. Guztiz normaltzat dugu horrelakoak esku pribatu eta irizpide pribatuei arabera kudeatzea. Baina, bizitzeko derrigorrezkoa dugunaren haratago, bada zerbait berdearekin sakon lotzen gaituena.

Eztabaida hau oso sakona da eta ez da soilik gu aztertzen ari garen berdearen arloan gauzatzen. Besteen artean, adibidez, urari dagokion eztabaida ere mahai gainean dugu. Imajina dezakegu ura, guztiz oinarrizko eskubidea dena, norbaiten esku pribatuetan egotea. Imajina dezakegu gure herrialdeko ur guztia partikularren batena izatea eta honek berak erabakitako prezioaren arabera beste herritarrei saltzea. Imajina dezakegu norbaitzuk ez dutela ura erosteko nahiko diru eta ondorioz urik gabe geratu beharko lirakeela eta, ondorioz, egarriaz hil²⁷. Ura gabe, eta natura gabe, giza eskubideak beraiek zentzurik ez dute eta ezinbesteko lehen eskubideak direla esan dezakegu.

Ba bada herrialde bat, hori gertatu zena. Chicagoko ekonomisten eskolak²⁸ herrialde batean merkatu askea eta jabetza pribatua muturreraino eman zutenean. KLEINek²⁹ ezin hobeki deskribatzen ditu gertaerak. Txilen gertatu zen eta 80. hamarkada eta Pinochet diktaduraren garaian. Eta, absurduaren erakusgarri handiena da ibai asko jabetza pribatuaren esku erori zirela. Ez dakit honek suposatzen duena uler dezakegun. Ura bera ez zen herritarrena eta batzuek negozioa egiteko erabili zuten herritarren kontura. Eta urarekin batera, Ongi-izate Estatu batean oinarrizkoak izan zitezkeen beste hainbat ezinbesteko elementu³⁰.

²⁷ Hollywoodek askotan imajinatu ditu filma askotan horrelako etorkizun apokaliptikoak.

²⁸ Aurkezpenik behar ez duen Milton Friedman ekonomistaren gidaritzapean.

²⁹ KLEIN, N., *La doctrina del shock: el auge del capitalismo del desastre*, Paidós, 2007.

³⁰ Besteen artean, hezkuntza bera. Ikus, ESPINOZA, O., Neoliberalismo y educación superior en Chile: Una mirada crítica al rol desempeñado por el Banco Mundial y los «Chicago Boys», *Laplage em revista*, 3 (2017), 93-114 or.

Betiko talkaz ari gara, banakako interesa eta interes kolektiboa ezkondu ezin dituen politikaz. Batzuek dena eta beste guztiek ezer ez.

Egoera horietan, askok ozen adierazten dute giza-eskubideak badirela eta aldarrikatuak dira, eta edonorrek esango du giza-eskubideak direla gobernu politiken gidaritza etikoa absolutua, baina absurdoak gain hartzen digu: ze eskubideaz ari gara, adibidez, bizitzeko derrigorrezkoa den eta ezinbestekoa den oinarrizko ura pribatizatzen bada. Ez dago eskubiderik bizirik gabe eta bizia egoteko ura behar dugu, bizia egoteko aurre-baldintza baita. Ez bagara konturatzen tximino erotuak besterik ez gara. Zentzu horretan mendi eta basoekin berdina gertatzen da. Ez dakigu ze neurritan baina derrigorrezkoak ditugu giza-kiok bizitzeko eta ondorioz giza biziak aurrera egiteko ezinbesteko elementuez ari gara.

Horregatik egin beharra dugu galdera, nola gertatu da gure mendi eta basoak esku pribatuetan erortzea eta beren kudeaketaren inguruko eztabaida hauek planteatzea³¹. Erantzuna bilatzeko, zer gertatu den ohartzeko, gure kulturen begiratzea besterik ez dago, badira herritar askoren kontzientzia kolektiboan mendi eta basoen inguruko hainbat ideia gordeta. Horietako bat da komunalaren ideia. Oroimen kolektiboan herri inguruko mendi eta baso guztiak komunalak ziren eta herritarren irizpideen arabera kudeatzen ziren. Ondorioz, edozein herritarrek naturaren gaineko erabilpenaren eskubidea bermatuta zeukan. Ez daki inork noiz izan zen baina herritarrek garai batean eskubide bat galdu zuten alor honetan.

Agian horregatik, komunalaren balorea beste hainbat baloreekin ere lotzen dugu, kolektiboan lantzearekin hain zuzen, auzo-lana deritzon kontzeptua datorkigu burura. Guztiena dena denon artean. Hala ere, kontzeptu konplexua da. Gaur egungo eskemetan Zuzenbideak ez dio tarterik utzi, eskubideak edo pribatuak dira edo publikoak. Horregatik, asko findu dezakegu komunalaren kontzeptua, hain justu, publikoarekin alderatuz. Baina, zalantzarik gabe, badu kontzeptuak kolektibo zabalekin eta interes publiko arduratsuarekin iltzatzearen indarra. Hori ezin da ukatu. Horretan ditugun adibideak, Baztan ingurukoa da nagusia³², horrela adierazten digute. Egia da baso hauen jabe diren herritar multzo hauek, kolektibo zabal hauek, ez dutela interes orokorra ordezkatzeko. Egon daitezke egoerak non kolektibo hauek beren aldeko erabakiak hartu ditzaketela eta oraindik ere interes orokorra ordezkatzeko duen publikotasunarekin

³¹ LAGARDE, M., Propiedad privada y Derecho forestal en Francia, *Propiedad, expropiación y responsabilidad: la garantía indemnizatoria en el derecho europeo y comparado: Unión Europea, Convenio europeo de derechos humanos, España, Alemania, Francia, Italia* (koordinatzailea Javier Barnés), 1996, 667-694 or.

³² URZAINQUI MINA, T., Las Ordenanzas del Valle de Baztán, *Revista Jurídica de Navarra*, 43 (2007), 229-240 or.

talka egin. Imajina dezagun, Baztango herritar bakoitzari basoen truke biritza osoa konponduko liokeen eskaintza bat egin ezker. Baina, egia da ere, publikoa eta bere irizpideak ez daudela erabaki subjektiboetatik at eta adibide asko aurkitzea daukagula, publikotik interes orokorra baino interes partikularra babestu denaren ingurukoak.

Argi dago, hala ere, komunala ere banakako interesen gehiketa hutsa bezala ikusten badugu, interes pribatuaren eremuan aurkituko garela. Eta, interes pribatuaren irizpideak kontuan hartzen baditugu edozein izan daitekeela naturaren gaineko erabakia. Basoak moztu eta landa-lurra egitea edota, gaur egunari hobeto egokitzen zaion moduan, etxebizitzak egiteko lur-urbanizagarrak bilakatzea. Interes pribatuaren erabakiak jabe bezala identifikatu dugun horren nahiaren arabera hartuko dira. Aldiz, interes komunala komunitate osoaren interesen arabera da eta onurak ere guztientzako izango dira. Teorian, esaten ari garen moduan, posible da, komunitate batek ere, modu hertsian, interes guztiz publiko bat ez defendatzea, baina askoz zailagoa da. Egia izanik hor kontradikzio eremua aurkitu dezakegula. Zentzu horretan, lehen aipatu dugun moduan, publikoan edo interes orokorretako erabakietan ere aurkitu dezakegun hein berdinean. Edonola ere, kontuan izan behar dugu ziurrenez, komunala existitzen zen garaitetan alor pribatua eta publikoaren arteko diferentzia ez zela hain gardena. Ez baitugu ahaztu behar kontzeptu hauek Erroma beraren zahartasuna badute ere, guztiz ahaztuak izan zirela Erdi Aroan. Zentzu horretan, orain etorri zaizkigu bueltan Napoleon eta Frantziako bidetik. Beraz, nabarmendu ditzakegu komunala eta publikoaren arteko ezberdintasunek baina uste dugu, askoz garrantzitsuagoa eta eraginkorrago dela, komunalak pribatuarekiko dituen ezberdintasunak azpimarratzea.

Edozein modutara, komunalaren ideia hor dugu. Naturarekin ainguratuta. Ez du ematen eremu pribatua herriko mendi eta basoen jabe izatea zeukatenik, ez eta itsasoa edo ibaien jabe. Seguruenez inori ez zitzaion okurritu jabegoan hartzea, sinpleki etekina ateratzea zaila ikusten zelako. Baina, une historiko batean aldaketa etorri zen. Azken mendeetako abiadura ikaragarria izan da eremu honetan³³. Iraultza Frantzesarekin batera, hain justu, Iraultza industrialak gertatu baizen. Eta sistema berriak kapital akumulazio handiak osatu behar ziren kapitalismoa bera abian jartzeko³⁴.

---

³³ PÉREZ-SOBA DÍEZ DEL CORRAL, I. eta SOLÁ MARTÍN, M., La tragedia de los comunales: legalidad y realidad de los montes comunales en España, *Revista española de estudios agrosociales y pesqueros*, 203 (2004), 187-232 or.

³⁴ Benetan interesgarria eta irakurtzeko da XIX. gizaldiko desamortizazioaren eragina. Ikus SERNA VALLEJO, M., Desamortización y ventas de bienes comunales. *Iura vasconiae: revista de derecho histórico y autonómico de Vasconia*, 1 (2004), 403-436 or.

Horrela, guztiena ziren baso eta mendien pribatizazio prozesua erraldoia abian jarri zen. Nazioarteko mailan, prozesu honen eraginak inork gaia ongi dokumentatu badu, Karl izeneko kazetari bat izan zen. Prusiako egunkari batean idazten zuen eta basoen kudeaketaren inguruan idatzi zuen. Renaniako Gazeta zuen izena egunkariak. 1842. urtea zen. Renaniako Parlamentuak ondasun komunalen erabilpena herritarrei murrizteko erabakia hartu zuen eta mendeetako ohituraren bukatuz herritarrei basoetan egurra hartzea debekatzen zaie. Horrela, baso jabeen interes pribatua zainduaz. Kazetariak egur lapurreten kontrako lege penalaren kontrako artikulua bata bestearen atzetik idatzi zituen.

Logika kapitalista indartu zen eta jabetza pribatua gailendu zen, mendi eta basoak esku pribatuetan erori ziren eta inongo oztoporik gabe nahi bezala kudeatu zituen interes ekonomista hutsak. Horrela, beste hainbat eremu bezala ez zen inongo mugarik jarri eta kapital akumulazio handiak sortzeko balio izan zuen. Kurioso da hori, beti teknologia aipatzen da gizakiaren eboluzio sakonek defendatzeko baina ez dezagun inoiz ahaztu gizakiaren iraultza sakonenak lurra eta bere ustiapenari lotutakoak izan direla. Dena den, askok salatu zuten egoera eta kazetariak hark ere gogor salatzen jarraitu zuen injustizia, bere abizena Marx zen³⁵.

Beraz, gurean ere lurra³⁶ horrelako irizpideen arabera pribatizatu ziren³⁷, ezin baitugu ahaztu gurean, gehiago edo gutxiago, Frantzia gertatzen dena, urte batzuek beranduago, aplikatzen dela.

Agian, horregatik, gure herrian pribatizazioaren aurkako mugimendua XX. mendearen hasieran ere aurkitu dezakegu. Hor ditugu, Alejandro Iturbe Arana «Malbe» bezalako herritarrak. Ezagutu beharreko bizitza bat da Alejandro Iturberena. Eta bere bizitza aztertzean, ikus dezakegu herritarrenak ziren lurren inguruko gure historia ere. Gerra karlistak tartean zirela, gobernuak behartuta, herriek guztienak ziren mendi, baso eta lurren zati handiak saldu behar izan zituzten garaiak ziren. Salmentaren ondoren, oraindik ere askori min egiten dioten irudiak ahalbidetu ziren gure mendietan: txarrantxa eta hesiak.

Beraz, arrazoi ezberdinak medio eta gerra tarteko. XVIII. eta XIX. hainbat gerra izan baitziren gure herrian, Napoleon, hiru gerra karlistak.... guztiak

---

³⁵ MARX, K., *Los debates sobre la Ley acerca del robo de leña. En defensa de la libertad. Los artículos de la Gaceta Renana. 1842-1843*, Fernando Torres Editorea, 1983, 204-244 or.

³⁶ SORIA SESÉ, L., *Bienes comunales en Navarra y las provincias vascas (Siglo XVI-XVIII), Historia de la propiedad en España: bienes comunales, pasado y presente: II Encuentro interdisciplinar, Salamanca, 31 de mayo-3 de junio de 2000* (koord. Salustiano de Dios de Dios, Javier Infante Miguel-Motta, Ricardo Robledo Hernández, Eugenia Torijano Pérez, 2002, 101-138 or.

³⁷ Agian sinpleegia da termino hauetan gai hau lantzea adituek dioten moduan gai oso korapilatsua izanik. Ikus SERNA VALLEJO, M., *op. cit.*, dioen bezala.

finantziatu ziren herri-lurren salmentan bidez. Baina, ez dezagun ahaztu kapitalismoak behar zuela bultzada eta horretarako hemen ere ezinbestekoa izan zela kapital akumulazioa bultzatzea. Hortik abiatu ziren desamortizazio legeak³⁸ eragin zuten aldaketa ekonomikoa sakona. Arlo honetan gehiago sakontzea ere badugu, ekonomia liberalen merkatuak komertzioa indartzeko derrigor behar zituen berdintasun edo uniformearen baldintzak ekarri zituzten. Frantzia aurretik gertatu zen bezala, aldaketa sakonak ekarri zituen merkataritza kapitalistak. Identitatea eta kultura ezberdinak merkataritzarentzat traba izanik, ezabatuak behar zituen merkatuak denok elkar lehenengoan ulertzeko. Eta denaren atzean ekonomia sistema konkretu baten bultzada dagoela antzeman daiteke. Kapitalismoak hizkuntza bakarra behar du, diru kontuak denok ulertzeko, eta arau juridiko berdinak, segurtasuna izateko³⁹.

Azkenik, aipatu behar dugun elementu bat dago, XVIII eta XIX. gizaaldietako eraldaketa azpimarratzeko gai honetan. BAUMANek dio Lisboan 1755. urteko lurrikarak eragin zuzena izan zuela naturarekiko gizakiak hartu zuen paperaz. Bere ustez, Lisboako tragediak aro modernoan aurkitzen den zibilizazio ilustratua naturaren konkistara bideratzen du eta ondorioz gizakiaren menpera, dena helburu nagusi batekin: natura gizakiaren interesei erantzuteko moduan kudeatzera⁴⁰.

Edonola ere, hemendik aurrera, mendiak eta basoak esku pribatuetan aurkitzen ditugu gure inguruetan ere. Eta, noski, jabe pribatuek natura berea edo partikularra kontsideratzen dutenez beren irizpide pribatuaren arabera kudeatu dute.

---

³⁸ Saldu ziren lurren kalkulua egitea ez da batere erraza, baina ditugun datuen arabera: «Gipuzkoako kasua ondoen ezagutzen dugu. Probintzia osoko lurrazalaren %10 inorenganatu zen 1808 eta 1814 bitartean. Bizkaia irailaren 6an, Batzar Nagusiek ordura arte egindako salmentak berretsi zituzten, eta etorkizunean egingo zirenak ere onartu zituzten. 1817 eta 1818ko Nafarroako Gorteek ere Independentziako Gerraren ondorioz egindako salmenten legezkotasuna berretsi zuten. 1808ko otsailean Arabako Batzar Nagusiek gerraren gastuak finantzatze aldera udal-lurrak besterenganatzea baimendu zuten. Geroago Thouvenot jeneral frantziarraren dekretuek, 1811 eta 1813an, desamortizazio zibila ezarri zuten. Hemen ere Independentziako Gerraren ostean Arabako foru-erakundeek udal-ondasunen salmentak legezatu zituzten. Beraz, XVIII. mende bukaeran hasi eta XIX. mendearen lehen hamarkadetan luzatu zen desamortizazio zibil goiztiar honen garrantzia eta zenbatekoa oso handia izan zen, udal lurrik onenak eta gehienak orduan besterendu baitziren. Prozesu honek ondorio larriak izan zituen laborarientzat zein udalentzat. Herri-lur eta basoak salduta, baserriar askok etxeko ekonomiak behar zituen hainbat baliabide (egur, belar, abereentzako bazka eta abar) galdu zituzten. Udal-ogasunari dagokionez, propioen ondasunen salmentak kalteak ekarri zituen, diru-sarrerak zein maileguak lortzeko hipoteka-bermeak murriztu baitziren». <http://aunamendi.eusko-ikaskuntza.eus/eu/desamortizazioa/ar-44174-32335/>

³⁹ Oso kurioa da baino berdina gertatzen ari da globalizazio deritzon fenomenoarekin baina mundu mailan. Horrela, hain indartsuak izan diren Estatu-Nazioak beren indarra galtzen ari dira gaurko ekonomia sistemak eta merkataritzak eraginda.

⁴⁰ BAUMAN, Z., *El arte de la vida*, Paidós editoriala, 2009, 53. orria.

V. MENDI ETA BASOAK GIZA-ESKUBIDEAK AL DIRA?

Aurretik azaldu dugu natura gizakiaren asmakizun artifizial baten arabera katalogatzea absurdua dela, Zuzenbidea naturaren aurretik dago eta gizakia bere desagertzen denean ere bizirik jarraituko du. Baina, ohar hori kontuan izanda, hemen galdetzen ari garena beste ikuspuntu bat du, hain zuzen, gizakien oinarritzko eskubideen artean kokatu al dezakegun natura konkretu bat izatekoa.

Galdera hau ezinbestekoa dela deritzogu bere ondorioengatik, mendiak eta basoak giza-eskubideak badira argi dago irizpide nagusi bat ezarriko dela beraien kudeaketa eta erabileraren inguruan. Giza eskubideen inguruan ari garenean 1948. urtean egindako aldarrikapenagatik ari gara. Denok ezagutzen dugu oso egoera konkretuan egin zela aldarrikapen hori, hain justu, Mundu Mailako Bigarren Gerratea amaitu ostean eta gerla horren irabazleen ideologiaren argazkia ere badela. Zentzu horretan, onartu behar da Errusiaren inguruan antolatutako bloke sozialistaren eragina izan zuela onartutako testuak, baina eskubide kolektiboak ez ziren gailendu. Neurri horretan testuan ikus dezakegu nagusitu ziren eskubideak gizakiari banaka onartzen zitzaizkion arlokoak izan zirela. Hau da, adibide gisa, guztiok dugu bizitzeko eskubidea baina munduko gosearekin amaitzeko inork ez du obligaziorik.

1948. urteko eskubide adierazpen honen oinarri historikoa Frantzian, Iraultzaren baitan, 1789. urtean egindako adierazpena aurkitu dezakegu eta Estatu Batuetako Independentzia adierazpenean⁴¹. Zentzu horretan, une historiko horiei erantzunez, gizakiaren banakako eskubideak zehazki eta argi zerrendatuta daude⁴², aldiz, beste maila batetako eskubide kolektiboak soilik iradoki daitezkeela esan dezakegu. Azken hauek, ez dute inola ere banakako eskubideak dituzten indar edo eraginkortasuna. Berdina gertatzen da hainbat testu konstituzionalekin, adibide gertukoena Espainiako dugu. Testu horretan, banakako eskubideak zehazki zerrendatuta daude eta, aldiz, eskubide kolektiboak, lan egiteko eskubidea, etxea izateko, inguru-giro egoki izatekoa... intentzio adierazpenak besterik ez dira, inolako eraginkortasunik gabe⁴³.

---

⁴¹ Hiru deklarazio hauek, hau da, 1776. urtekoa da lehena, Estatu Batuetako Independentzia deklarazioa bezala ezaguna da eta testu labor honetan Britainia Handitik independentzia deklaratu zuten 13 kolonietako herritarrentzako eskubideak jasotzen dira. Hain justu, Frantziako ilustrazioaren itzal luzearen azpian. Bigarrena, ezagunena da 1789 Frantziako Iraultzan eginiko deklarazioa da, gizon eta hiritarren eskubideen deklarazioa bezala ezaguna izan zen. Eta, azkena, Nazio Batuen 1948. Giza-Eskubideen Deklarazioa da, hain zuzen, Munduko Bigarren Gerratea amaieran San Frantzisko (USA) hirian aldarrikatua. L. HUNT. *op. cit.*, 223-241 or.

⁴² FERNANDEZ RUIZ-GALVES, E., *Igualdad y Derechos Humanos*, Tecnos, 2003, 32-33 or.

⁴³ CARRILLO SALCEDO, J.A., *Dignidad frente a barbarie (La declaración de Derechos Humanos, cincuenta años después)*, Minima Trotta, 1999, 102 orria.

Horrela, giza-eskubideen diseinu horren arabera banakako eskubideak soilik bermatzen dira eta kolektiboak ez dute eraginkortasunik⁴⁴. Soilik horrela ulertu dezakegu ura edo natura pribatuak izatearen aukera eta beren kudeaketa guztiz pribatua izatea ahalbidetzea.

Beraz, Zuzenbide araudietan eraginkortasunez ez bada agertzen ere⁴⁵, oinarrizko galdera bat egin behar dugu: posible al du gizakiak naturarik gabe bizitzea, baso eta mendirik gabe, aurrera egitea? Erantzuna argia eta garbia da: ez. Ondorioz, edozein adierazpenek edo aitorenpenek baino indar gehiago daukan errealitatearen aurrean gaude. Gizakiak derrigorrez behar du natura bere bizia aurrera emateko eta inork, jabego pribatu edo irizpide pribatuaren izenean, ezin ditu inola ere gizaki orok dugun eskubide hori murriztu.

Zaila ematen du gaurko mundu honetan irudikatzea baino jabetza pribatuak mugak ditu eta bestean eskubideetan kokatu behar dugu muga hori⁴⁶. Ezinezkoa da norbaitek eskubide guztiak izatea eta beste batzuek bat bera ere ez edukitzea. Gai honetan, naturari buruz ari garenean, dudarik egin gabe jabetza pribatua mugatua dago eta bere funtzio soziala betetzera behartua. Derrigorrekoa baita guztiontzat ona dena, batentzat edo gutxi batzuentzat ona dena baino aurretik jartzea.

Horregatik, giza-eskubideen inguruan sortzen zaizkigun kezkek sakonak dira eta ez soilik berez duten eraginkortasun falta nabarmenaren eraginagatik. Giza-eskubide deritzogun hauen arazo estrukturala eta nagusia banakako eskubideez gain, zalantzarik gabe, eskubide kolektiboak existitzen direla da, eraginkortasun gabe gaur egun, eta horien artean kokatu behar ditugu orain lantzen ari garen naturaren inguruko eskubideak. Edo, gehiago esanda, gizakiak mundu mailako arazo kontsideratzen dituen asko: gosetea, gerra, berotze efektua... denak eraginkortasuna behar duen sistema baten itxaroten ditugu. Ez baitugu askorako balio, adibide gisa, bizitza eskubideak ez bagara gerrak geratzeko gai.

Hala ere, denbora kontua da baino lerro ideologiko hori defendatzen duen olatua datorrela esatera ausartuko gara. Gaur egun, lurrak urtero bere tenperatura igotzen doan heinean, mundu guztiko herritarrak gero eta kontzientzia handiagoa dute gai hauen inguruan. Ildo horretatik, gure gizartean inguru-giroaren

---

⁴⁴ ETXEBERRIA BEREZIARTUA, E., Artículo 22: la búsqueda de la dignidad, *La declaración universal de derechos humanos: ayer, hoy y mañana* (koord. Ixusko Ordeñana Gezuraga), 425-443 orriak, antzeko posizioa defendatzen genuen.

⁴⁵ Teorian eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalak eskubide intelektualei lotzeko ariketa asko egin dira, baina inoiz ez dira Nazio Batuetan serioski landuak izan, horregatik, agian eskubide hauek ikusezinak direla diote autore askok. Tartean CARRILLO SALCEDO, J.A., *op. cit.*, 23 orria.

⁴⁶ LOPEZ GALERA, N., *¿Hay derechos colectivos? Individualidad y sociabilidad en la teoría de derechos*, Ariel Derecho, 2000, 117-135 or.

aldeko ikuspuntua nagusitu dela esan daiteke. Mundu mailan antzeman daiteke, pixkanaka gizartearen gehiengo nabarmen batean kontzientzia sakona hedatu dela. Inork gutxi egon daiteke asaldatu gabe lehen jarri dugun Amazonaseko basoetako zuhaitzak moztzen dituzten makinaren lana abiadura handian ikusten duenean. Munduaren birika gisa irudikatzen dugu Amazonia dudarik gabe eta babesaren aldarrikapena ez da solik estetiko, geure etorkizuna jokoan baitago zuhaitzak ez baditugu zaintzen.

Desertifikazioa euskal lurretara iritsi den egun hauetan inoiz baino garrantzitsuago da gai honen inguruan kontzientzia hartzea. Horrela, gurean ere etorri beharra dauka inguru-giroak duen garrantziaren inguruko apustua eta berau zaindu eta hedatzea lehentasun absolutua duen egitasmoen aldeko ildo. Eta, bide-orri horretan lehena da, ozen esatea edo idaztea, mendi eta basoak oinarritzko giza-eskubideak direla. Eta ez gainera edozein giza-eskubide. Oinarri oinarritzkoak diren eskubideaz ari gara, eskubide hauen gainean eraikitzen baitira beste eskubideak. Argiago esateko, baso eta mendi gabe ez dago bizirik.

VI. MENDI ETA BASO DENAK AL DIRA GIZA-ESKUBIDE?

Zalantza gabe, mendi eta basoak oinarritzko eskubideak direla esan dugu. Baina, afirmazio hori malgutu beharra dugu. Orokorrean, aldarrikatu dugun eskubide horrek ezin baita munduko baso eta mendi guztietara zabaldu. Bestela, zuhaitz bakarra ere ezingo litzatekela moztu defendatu beharko genuke eta ezinezkoa den ondorio litzateke.

Horrelako eskubideak lantzen ditugunean derrigorrezkoa da ariketa bat egitea. Eta ariketa hori ez da batere erraza. Baina, neurrian izaten dira gauzak. Gizakiak natura ustiatu du gizaldi luzez, bere bizimodua lurrari eta nekazaritzari lotuta. Nekazaritzaren iraultza da gizakiaren historia eta ezinezkoa da ustiapen hori alde batera uztea. Gizakiok elikadura behar dugu eta hori lortzeko bide bakarra lurraren ustiapena da. Beraz, lurra gizakiaren eraginik gabe ezin dugu imajinatu, salbu Edengo utopiaren garaiak ez baditugu amesten. Baina horiek ametsak dira eta, gainera, gizaki gutxirekin irudikatzen direnak. Ezinezkoak dira 10.000 miloi gizaki izango dituen mundu batean.

Horregatik, ez da guztia txuria edo beltza, oreka beharrezkoa da. Neurri horretan, oinarritzko eskubide garatzeko eta eraginkorra bihurtzeko ildo eta politikak babestu behar ditugu. Eta horiek, arazoa bere osotasunean planteatzera eramane behar gaituzte. Gure ustetan, munduko natura irizpide publiko minimo batzuen arabera babestu eta kudeatu behar dira.

Zentzu horretan, derrigorrez giza-eskubide graduala bezala planteatu behar dugu gaia. Batetik, mendien eta basoen errekupeazio politika erreal

bat abian jarri beharra dago eta ez toki ikuspuntu hutsarekin. Mundu mailako egitasmoa izan behar du. Bide horretan, munduan zehar basamortuak irabazi dituen lurak errekuuperatzeko gure aliatu nagusia erabili beharra dugu: teknologia.

Teknologia baita irtenbidea bilatzen lagundu behar digun tresna. Gizakiak ilargiraino iristeko tramankuluak diseinatu ditu eta inoiz asmatu ez genituzkeen aukerak ematen dizkigu gizakiaren adimenak. Bada ordua denontzat lehentasuna diren gaietan aplikatzeko.

Eta diogun moduan, gainera gizakiak dituen erronka hauek ezin dira herrialde maila hutsean ulertzeko modurik, beste irtenbide batzuek behar ditugu eta, batez ere, mundu mailakoak izan behar dira. Ezin diegu inori bere garapena oztopatzen dien politikak abian jartzeko eskatu, aldi berean, ez badugu bertako herritarren bizi-kalitatea bermatzeko neurriekin laguntzen. Hori argi izan behar dugu. Horregatik, ustiapena beti ere helburu hauekin uztartu behar ditugu. Eta, noski, gure txikitasunean ere pausak eman behar ditugu. Horien artean, ezinbesteko pausua da, mendi guztiak esku publikoetan, publikoa modu zabaletan ulertuta, izatea. Ezin da ulertu inola ere itsasoak jabe propio bat izatea edo, une hauetan, ikusten dugun moduan unibertsoaren jabetza eztabaidatzeko ergelkerian erori. Naturak ez du jaberik eta ez du izan behar. Hori bermatzeko, une honetan, dugun tresna nagusia publikotasuna da. Bere arazo guztiekin baino publikoak soilik bermatu dezake irizpide komunalak, hau da, ez pribatuak, aplikatuko direla.

Edonola ere, babestu beharra ditugu gure natura eta gure mendiak, guztienak direlako, eta esku pribatuetan daudenen gainean, derrigorrezkoa suertatzen da erabilera murriztu eta denon eskubideak bermatuko dituzten babes-arauak ezartzea. Horretan, Zuzenbidea da irtenbidea. Zuzenbidea baita arazoak konpontzeko eta bizikidetzat ordenatzeko gizakiak asmatu duen tresna nagusia. Bide horretan ezinbestekoa suertatzen da jabetza pribatua mugatzea, gizatasunarentzat ezinbestekoa den elementu batean. Ezinbestekoa.

Noski, hau bateragarria da, une honetan, lurraren ustiapenekin eta jabe pribatu askoren lanarekin. Ustiapenaren mugak finkatzen baditugu, eskubide hau gradualala egin dezakegu. Eta horretarako ere tresna badugu, berriz ere, zuzenbidea erabiliz, beren erabilerak mugatu daitezke. Noski, erabilera egokiak aitortuz eta sarituz. Baina, erronka ez da lur-jabe pribatuekin hasten, erronka esku publikoetan jadanik dauden mendi eta basoetan hasten da. Eta eremu honetan, irizpide publikoen aplikatzeaz gain, batez ere, baliabideak jarri behar ditugu. Falta diren baliabideak. Horrela, eragile pribatuei exijitu aurretik, erakunde publikoek eredu izan behar dira. Adibide gisa, galdera bat: zenbat lur eremu publikotan daude landatuta *insignis* pinuak?

Basoak nahi baditugu eta eskubide direla esaten badugu, hasi gaitzen gradualki eskubide hori gauzaten. Esku pribatuetan dauden mendi eta basoen inguruko arauketa abian jarri dezagun baina, itxaron gabe, esku publikoetan dauden ere gauzatu dezagun eskubide hau. Horrela, adibide moduan, haritzeko baso zoragarriak nahi ditugula? Ba landatu ditzagun hasiera batean eremu publikoan. Behingoz pentsa dezagun seriozki lurreen aldi-baterako solik gaudela eta gure ondorengoei utzi behar dioguna, gaur eta orain, erein behar dela.

Ondorioz, mendi eta basoen inguruan izan gaitzen aldi berean praktikoak eta erradikalak. Apustu sendoa egin behar dugulako guztiongatik hasita baina, batez ere, serio sinistuta gure etorkizuna ere eremu honetan jokatzen dugula. Horrela, ezinbestekoak ditugun minimoak ezarri behar dira herrialde guztietan eta herri guztietan errespetatu beharko diren arau eta ildoak.

VII. JABETZAZ GAIN KUDEAKETA PUBLIKOA EDO PRIBATUA IZAN BEHAR DU?

Gizakiok mendiak eta basoak bizitzeko behar baditugu eta, nahiz absurdoa izan naturaren gain giza-eskubideak proiektatzea, babesa emateko dugun tresna eraginkorrena hau bada, denok errespetatu behar ditugun elementu gisa arautu behar ditugu. Baina, horrekin batera eztabaida sakona agertzen zaigu. Gai honekin eta antzeko beste askorekin, adibidez, aurrez aipatu dugun uraren inguruan ere eztabaida antzekoak sortzen baitira. Zerbait guztiona bada nola kudeatu edo ustiatu behar dugu elementu hau?

Lehenik, azpimarratu nahiko genuke, edonola ere kudeaketaren helburuak zehaztuak egon behar direla eta inola ere ez dela posible elementu hauen gainean irizpide pribatu hutsak soilik aplikatu⁴⁷. Neurri horretan, derrigorrez suertatzen da gutxieneko minimo batzuek ezartzea eta esku pribatuetan dagoen natura zatian ere irizpide horiek aplikatzea. Adibide batekin argiago esango genuke, pagadi zoragarri batek jabea badu ere, arauak ezarri behar dira babesteko. Beste gai ezberdin bat da, arau hauek zor ditzaketen mugak nola konpentsatzen zaizkion jabe pribatu horiei, baino argi eta garbi esan behar dugu, irizpide pribatuak irizpide publiko edo komunalaren azpian geratu behar dira.

Horregatik, kudeaketaren inguruan, irizpide soilik pribatua mugatu ondoren, uste dugu, irizpide publiko horiek nork aplikatu behar dituen inguruko eztabaida argitu behar dela. Ondorioz, lau aukera teoriko ditugu baso eta mendien kudeaketa atalean:

---

⁴⁷ Autoreak planteatzen duen bezala banakotasunaren aldarrikapen etengabeak, azkenean, finantza elite batek gobernatzera eraman gaitu. LOPEZ GALERA, N., *op. cit.*, 30-31 or.

1. Kudeaketa pribatua

Esan dugun moduan, kudeaketa pribatu hau, beti ere, gutxieneko irizpide publikoen arabera mugatua egon behar da. Hala ere, problema kontzeptualak sortzen ditu gizakiontzat oinarrizko eskubideak kontsideratzen ditugunak esku pribatuetan uzteak. Horregatik, lehen azaldu den moduan, ariketa serioa eta graduala egin behar dugu. Hasiera batean mendi eta baso publikoan izan daitezkeen inguruan eta ondoren, pixkanaka, eremu pribatuen gaineko ildo eta politika berriak eraikiaz.

2. Kudeaketa publiko-pribatua

Kudeaketa mota honek aurkezten dituen abantailak baliabideen inguruan kokatu behar ditugu. Izan ere, gaur eguneko errealitateari so eginik, eremu natural hauek, neurri handi batean, esku pribatuetan daudela ezin dugu ukatu. Zentzu horretan, mendi eta basoen erabilpenaren inguruan beste hainbat eremuetan planteatzen diren moduko kolaborazio politikak martxan jarri daitezkeen aztertu beharko litzateke. Baina, beti ere, interes publikoen aldeko irizpideak izan beharko lirateke nagusi edonolako interes pribatu edo ekonomikoren gainean. Edonola ere, arazo sakonak sortzen ditu ustiapen mota honek bai azpi-kontrata modalitatean eta bai kolaborazio publiko-pribatu modalitatean, bietan ere, irizpide ekonomiko edo interes pribatuak interes publikoari gailentzeko aukerak nabarmenak direlako.

3. Kudeaketa komunala

Guztiena dena komunitate batek kudeatzen inguruko esperientziak ezagunak dira gure inguruko herrietan, Baztan inguruko adibideak duten antzinakotasuna kontuan hartuta, funtzionatzen duten ereduak direla uste dugu. Baliabide aldetik oso egokiak izan daitezke eta komunitatea sentsibilizatzeko ezin egokiagoak. Seguruenez, gure herrietan funtzionatu lukeen kudeaketa eredu egokiena da eta soilik, badaezpadako, berme edo muga publikoak jartzea eskatuko luke eredu honek.

4. Kudeaketa publikoa

Guztiena dena guztion artean kudeatu beharko litzateke, merkatu irizpideak alde batera utzi eta eskubideen efikazia bilatu beharko litzatekeen kudeaketa ereduarekin. Une honetan, kudeaketa mota honek duen arazo handiena ba-

liabideen inguruan kokatuko litzateke, baliabide publikoak ez baitira infinituak, baina guztiena, herri baten ikuspuntua gaintitzen duen elementua izaki, baliabide publikoekin kudeatzea izango litzateke berme handiena. Beti ere erabaki publikoak hartzean derrigorrezkoa den gardentasuna bermatuaz.

VII.- BERTAKO IKUSPEGI BAT

Ikuspegi orokor bat jaso ondoren, ezinbestekoa da gertuagoko eta hertsia-goa den ikuspegi bat ere aipatzea, hain zuzen ere, Udalen betebeharren inguruan jardutea. Eta, lehenik, azpimarratzea nahiko genuke Udalak aipatzean ohikoak diren Udalez ari garela, hau da, Udal txikiez. Txikiak baitira gure mendi eta baso gehienak kokatzen diren Udalak eta, zoritxarrez, txikiak baitira erakunde hauek dituzten baliabideak ere.

Baina, aldi berean, aldaketa sakonak nabari dira gure inguruan eta klima aldaketaren itzala sakon eragiten ari da mundu mailan. Horrela, naturaren inguruan kokatu dira begiradak. Egoera berri baten aurrean gaudela esan dezakegu eta hurrengo urteetan aldaketa sakonak antzeman daitezke gai honen inguruko sentsibilizazioan.

Edozein erataria, eraginkortasuna nahi bada, diseinatzen eta aplikatuko diren ingurumen politika guztiak udalerrietatik pasa beharko dira. Ez baita handia txikirik gabe egiten, txikitik hasi behar baita goragoko politikak osatzeko lana, eta bertatik hasi ondoren pixkanaka mundu maila osora hedatu. Esaldi ezagunak dioen bezala ezin da etxea teilatutik egiten hasi.

Gure ingurukoa landa eta mendi lur publiko eremu gehienak Udal txikien esku daude eta, aldiz, hirietan, herritar gehien bizi diren lekuak, naturarekin lotutako baliabide gutxien dituzten inguruak dira. Hala ere, jakina da hiriek jasotzen dituztela diru baliabide gehien, erreferentzia nagusia herritar kopurua izanik, eta aldiz ongi-izate deitua izan den estatu diseinuaren barnean natura hutsari dagozkion baliabideak ez direla inoiz oso eskuzabalak izan.

Ondorioz, naturaren eremu konkretu hau, baso eta mendiak, batez ere, baliabide gutxi jaso izan dituela esan dezakegu, beste eremu sozial askorekin konparatuta. Aldiz, munduko gizateriari galdekatu baeginoke, dudarik gabe, bere lehenetasunen artean kokatuko luke natura zaintzea. Neurri horretan erronka ikaragarria da eta eremu naturala zaintzeaz gain, egokitasunez, eskubide bezala definitu dugun heinean, kudeatu behar dute eremua erakunde publikoek, behar dituen baliabideak eskainiaz.

Guztiena bezala izango balitz bezala eman diogu tratamendua naturari, baina askotan guztiena dela esateak suposatzen du inorena ez izatea. Eta ildo horretan inork ardurarik ez izatea. Eta hori ezinezkoa da.

Egia izanik eremu natural guztiek ez dituztela behar babes neurri berdinak, inola ere ezin da kudeaketa egoki baten muga gainditu. Eta inoiz ezin dugu ahaztu mundu honetan pasadizoan gaudela eta gure atzetik etorriko direnei jaso duguna baino hobea den mundu bat uztea dagokigula. Hori baita bizitzaren ka-tearen ardura. Horregatik, arlo honetan, derrigorrezkoa suertatzen da gaur eta etorkizuneko belaunaldiekin pentsatuz eremu naturalak kudeatzea.

Horrenbestez, derrigorrezkoak dira udalek eta beste erakunde publikoek kudeaketa plan bateratuak osatzea, pixkanaka baliabidez osatutako ekintzak abian jartzeko. Babestu eta kudeatu nahi dek eremu motaren arabera modu batekoak edo bestekoak izan beharko lirateke ekintza planak eta, irizpide zientifikoak izan behar dira oinarritzkoak.

Zentzu horretan pausuak eman behar dira, eremu natural hauek jasotzen dituzten aktibitateen azterketak eta lortu nahi diren helburuen arteko pausuak ematea derrigorrezkoa izango da eta, batez ere, pazientzia beharko da. Hala ere, gure ustetan, plan hauen lehentasuna jada esku publikoetan dauden eremuak izan behar dira. Erakunde publikoak eredu izan behar dira arlo honetan ere, lehenik beren esku dauden baliabide naturaletan aplikatu behar dira irizpide sozialak eta ondoren, soilik ondoren, beste eskuetan dauden eremuetan eragin. Gure ustetan, zorrotasuna eremu publikoan hasi behar da eta horrek ekartzen du, derrigorrez, baliabideak bideratzea, eta ondoren politika eredugarrirei esker beste eremuetara zabaltzea.

Hala ere, ez guke tratatu gabe uztea nahi landa-eremuek jasaten ari diren biztanle galeren arazoa. Etorkizuneko arazoa bilakatu daiteke, ikuspegi guztietatik, herritarrak hirietan edo kostaldean bizitzea bultzatzen jarraitzen badugu, landa-eremuen biztanle galera arazo latza izan daiteke. Horregatik da garrantzitsua naturarekin lotzen gaituzten aktibitateak identifikatu eta lanpostu duin bilakatzea, bide horretan, gizakia eta natura batzen dituen bizimoduak oreka eman behar digute eta naturarekin beste erlazio motak eraikitzen lagundu. Gainera, gure ustetan, naturarekin dugun harremana da gizarteei identitatea eta bertako kide izateko elementuak ematen dizkietenak. Horrela, zerk ematen dio herri bati mendi batek baino nortasun handiagoa? Eta neurri horretan, hausnarketa sakonekin lortu daiteke eremu hauen inguruan aberastasuna sortzea. Horregatik, eremu honen kudeaketak badu derrigorrezko jauzi bat egin beharra⁴⁸.

---

⁴⁸ Beste arazo sakon bat aipatzeagatik abereena aipatu behar dugu. Horregatik azpimarratu nahiko guke naturaren eremuan animalien inguruan arazo larria daukagula. Abereak desagerrarazi ditugu naturatik eta paradoxikoki inoiz baino abere gehiago daude gure munduan, hain zuzen, gizakia elikatzeke balio duten behi, txerri eta olioak, batez ere. Eta neurri honetan ere arazoa arazoaren gainean pilatzen ari zaigu, nabarmena da eta beste bide batzuen gainean eraiki behar ditugu etorkizuneko oinarriak.

Beste neurri batean, errealitatea ezagutzea eta pixkanaka aldatzearen bidea ere aipatu behar dugu. Naturaren inguruko eskaera handiak planteatu ditu hiriko bizimoduak. Aste guztiak zementu artean pasa ondoren, lanaren abiadura eta presiopean, hiritarra asteburu eta oporretan naturara gerturatzen da eta buroan idealizatuta daukan natura batekin topatu nahi da. Baina, arazoa izaten da natura ideal hori ez dela existitzen, natura horretan ere exigentzia delako landa-eremuko biztanleen bizitza ere bermatzea. Konturatu behar gara gure mendiak eta basoak ez direla belarra moztuta duten parke dotoreak.

Bestela anekdotan eroriko ginatke, hain zuzen naturari kalte gehien egingen dion hiriko gizakiak landa-eremuko gizakien bizimodua oztopatuz, oraindik ere herri txikietatik hirira joateko inertzia handituz.

Edonola ere, naturaren babeserako beharrezko baliabideez hornitzea da garrantzitsua, erakunde publikoek konturatu behar dira naturaren kudeaketa benetako lehenbaita dela eta suteak ekiditeko, basoak eta mendiak egokitasunez kudeatzeko baliabideak jarri behar dituzte.

VIII. HAINBAT ONDORIO

Mendi eta basoak, orokorrean berdea edo natura, gizakiak jartzen dion titularitatea ezin duen onartu kategoriatan bat da. Hala ere, natura berari gizakiak bere harrotasunean kategoriatan juridikoak jarri dizkio, gizakia natura gabe zerbait delako uztean. Baina, gizakia ez da ezer natura gabe eta bere ikuspegi hoberekin ere gizakien asmakizun intelektual edo artifizialak dira. Neurri horretan, Zuzenbidea, titularitatea, eskubideak edo obligazioak gizakiaren asmakizun hutak dira eta bere harrokeriaren tamaina erakusten dute kategoriatan horien arabera mundu osoa ulertzeko saiakerak.

Ondorioz, naturak ez du titularitaterik behar eta bere kudeaketan gizakiak erabiltzen dituen egitasmo guztiak gizakiari soilik dagozkio. Baina, nabarmena ere bada, gizakiak mundua aldatu eta bere neurri moldatu duela. Gaur egun, erakutsi duen arduragabekeriaren sintoma asko nabarmendu ditzakegu eta, zentzu horretan, kezka handia sorrazten du gai honek ere. Gizakiak natura eta bizi-tzarekin bukatzeko gaitasuna garatu baitu Hiroshiman atomo lehertu zuenetik.

Horregatik, egoera honetan, gizakiaren arauak, Zuzenbidea, erabilia natura bera, mendi eta basoak, babestu behar ditugu eta kategorizazio horretan giza-eskubidea baino sakonagoak diren elementuak direla azpimarratu. Naturaren gutxieneko babesa edo kalitateko gabe ez dago bizirik. Mendi eta basoak oinarritzko naturaren elementuak dira eta berauek gabe ez dago ez zuzenbidea eta ez beste eskubiderik. Ondorioz, bereziki babestu behar ditugun elementuak direla azpimarratu behar dugu.

Zentzu horretan, gure baso eta mendiak gizakien giza-eskubide garrantzitsuenen arloan kokatu behar ditugu, eguzkia, ura, janaria eta antzeko elementuekin batera. Eta, zerrenda honetan definitzen ditugun elementuak ezin dira inola ere jabetza pribatuen irizpideen hutsaren arabera ustiatu edo kudeatu. Esan dezakegu super-publiko deitu dezakegun elementuak direla eta bere kudeaketak gizakiok bizi ahal izateko ezinbesteko gisa bezala soilik ulertu ditzakeguela. Gainera, etorkizuneko gizakiei begira gauzatutako kudeaketa arduratsua exijitzen du.

Horregatik, inori ezin diogu onartu, irizpide pribatu hutsekin gure baso eta mendiak kudeatzea. Bestela beste eremu zabalagotan ere irizpide berdina erabili ahalgo litzatekela eta mikroko ikuspuntua makro bihurtuko genuke. Hau da, txikian nahi duena egiteko eskubide kontzeptuala aitortzen badugu, zabalean ere onartu egin beharko genuke eta munduko baso edo mendi guztien ustiapena modu pribatuan egin daitekeela aitortzen amaitu.

Azkenik, mendi eta basoen titularitatea publikoa baino haratago badao, beren kudeaketa ere irizpide horien arabera egin beharko da. Gizaki guztion onura sortzeko moduko ustiaketa exijitu behar da eta hori ahalbidetzeko egokie-nak diren tresnak abian jarri. Horregatik, gaia ezinbestekoa bada, behar dituen baliabideak eta hausnarketak ere ezinbestekoak izan behar dira. Asko jokatzen dugu guztiok eztabaida honetan.

Eta, batez ere, gure haurren etorkizuna dago jokoan.

IX. BIBLIOGRAFIA

- ATTALI, J., *Historia de la propiedad*, Planeta, 1989.
- BAUMAN, Z., *El arte de la vida*, Paidós editoriala, 2009.
- BETANCOURT VÉLEZ, R., La internacionalización del Amazonas y otras cuestiones coloniales: hacia la remitificación de la anarquía en las relaciones internacionales, *Revista Academia y Virtualidad*, 5 bol., 1 zenbakia.
- CABEZAS, N., Un nuevo reto para la Administración: el reconocimiento de la selva del Amazonas como sujeto de protección por el juez de tutela, *Revista Digital de Derecho Administrativo*, 20 (2018).
- CARRILLO SALCEDO, J.A., *Dignidad frente a barbarie (La declaración de Derechos Humanos, cincuenta años después)*, Mínima Trotta, 1999, 102 orria.
- CATON, M. P., *De agri cultura*, Tecnos, 2009.
- ENGELS, F., *El origen de la familia, la propiedad privada y el estado*, Alba Libros, 1999.

- ESPINOZA, O., Neoliberalismo y educación superior en Chile: Una mirada crítica al rol desempeñado por el Banco Mundial y los «Chicago Boys», *Laplage em revista*, 3 (2017).
- ESTÉVEZ TRUJILLO, M., Suenan el capitalismo en el corazón de la selva, *Nómadas*, 45 (2016).
- ETXEBERRIA BEREZIARTUA, E., Artículo 22: la búsqueda de la dignidad, *La declaración universal de derechos humanos: ayer, hoy y mañana* (koord. Ixusko Ordeñana Gezuraga).
- FERNANDEZ RUIZ-GALVES, E., *Igualdad y Derechos Humanos*, Tecnos, 2003.
- GARCÍA PARET, C., Amazonia y cambio climático: la industria ganadera es la principal responsable de la pérdida de selva amazónica, *El Ecologista*, 64 (2010).
- HUNT, L., *La invención de los derechos humanos*, Tusquets, 2009.
- IRIARTE GOÑI, I., Las tierras comunales en España (1800-1995): pervivencia, cambio y adaptación, *Historia de la propiedad en España: bienes comunales, pasado y presente: II Encuentro interdisciplinar, Salamanca, 31 de mayo-3 de junio de 2000* (Salustiano de Dios de Dios, Javier Infante Miguel-Motta, Ricardo Robledo Hernández, Eugenia Torijano Pérez-ek koordinatua), 2002.
- KLEIN, N., *La doctrina del shock: el auge del capitalismo del desastre*, Paidós editoriala, 2007.
- LAGARDE, M., Propiedad privada y Derecho forestal en Francia, *Propiedad, expropiación y responsabilidad: la garantía indemnizatoria en el derecho europeo y comparado: Unión Europea, Convenio europeo de derechos humanos, España, Alemania, Francia, Italia* (koordinatzailea Javier Barnés), 1996.
- LOPEZ GALERA, N., *¿hay derechos colectivos? Individualidad y sociabilidad en la teoría de derechos*, Ariel Derecho, 2000.
- MARX, K., *Los debates sobre la Ley acerca del robo de leña. En defensa de la libertad. Los artículos de la Gaceta Renana. 1842-1843*, Fernando Torres Editorea, 1983.
- El capital*, Editors, 2017.
- MARX, K. eta ENGELS, F., *El manifiesto comunista*, Península.
- MEIRELES DE SOUSA, J. M. B., *Economía y desarrollo del modelo de explotación forestal en la región amazónica: una propuesta alternativa*, Tesi doktora, Extremadurako Unibertsitatea, 2003.
- ORMAETXEA PELLEJERO, N., *Euskaldunak*, La Gran Enciclopedia Vasca, 1980.

- PEREIRA DE LIMA, R.A., La selva amazónica como problema geográfico, *Documents d'anàlisi geogràfica*, 38 (2001).
- PÉREZ-SOBA DÍEZ DEL CORRAL, I. eta SOLÁ MARTÍN, M.A., La tragedia de los comunales: legalidad y realidad de los montes comunales en España, *Revista española de estudios agrosociales y pesqueros*, 203.
- PINILLA, N., El Amazonas en el camino de la sostenibilidad, *Turismo y Sociedad*. 2 (2003).
- ROUSSEAU, J. J., *Discurso sobre el origen de la desigualdad entre los hombres*, Delta, 2013.
- Emilio o de la educación*, Alianza, 2011.
- SERNA VALLEJO, M., Desamortización y ventas de bienes comunales. *Iura vasconiae: revista de derecho histórico y autonómico de Vasconia*, 1 (2004).
- SORIA SESÉ, L., Bienes comunales en Navarra y las provincias vascas (Siglo XVI-XVIII), *Historia de la propiedad en España: bienes comunales, pasado y presente: II Encuentro interdisciplinar, Salamanca, 31 de mayo-3 de junio de 2000* (koord. Salustiano de Dios de Dios, Javier Infante Miguel-Motta, Ricardo Robledo Hernández, Eugenia Torijano Pérez), 2002.
- SMITH, A., *La riqueza de las naciones*, Alianza Editorial, 2011.
- URZAINQUI MINA, T., Las Ordenanzas del Valle de Baztán, *Revista jurídica de Navarra*, 43 (2007).